

Ш-679-З.Т.

591963

ГЕО ШКУРУПІЙ

ЗИМА 1930 РОКУ

ДВОУ

ЛІМ

591963

Ш-679-37 курупій Г.

Зима 1930 року.

8(e2)11

ЦНБ ХНУ

Дата повернення:

06 ЖНТ 2004

ГЕО ШКУРУПІЙ

ЗИМА 1930 РОКУ

ФРАГМЕНТАРНІ МАЛЮНКИ, ВИКОНАНІ
ВІРШАМИ ТА ПРОЗОЮ

838/82

ЛІТЕРАТУРА І МИСТЕЦТВО
ХАРКІВ 1932 КНІВ

Ш-679-3.Т.

Державна Наукова
Бібліотека України
591963 ✓

Редактор групи Л. Первомайський
Художник Я. Леус
Технер оформл. Н. Вошкулат
Коректор А. Левицька

Портрет роботи І. Беклемішевої

Шановному другові, — свідкові
обов'язкового дитинства і моїх
недоречних минулих та сучасних
вчинків, Олексі Шимкову при-
свячую цю працю

Гео Шкурупій

Сніг. Зима.

Село загрузло пухко, і білосніжно. Але мороз не заморозив гарлячої зненависти, люті й жадоби боротись в усіх героїв, що творять своє життя.

Ось пройшов вулицею син відомого глитая Нечая,—Євген. Він з балалайкою йде на зальоти до дівчат. Розсуньте стріхи й стіни хат і ви побачите інших героїв, кожного зі своїм ділом, кожного зі своїми думками.

Комсомолец Михайло Сірош стоїть на засніженому подвір'ї колгоспних стаєнь і сперечається з бідняком Микитою Підковою, розум якого перебуває в тенетах блюзнірської агітації, а святобличі почуття тягнуть до колективу бідняків.

Все розгортається, як у повісті. Дівчата несуть повні відра з водою. У сажі верещать підсвинки, розхлепуючи їжу.

Євгенова дружина, Мар'яна — дочка бідного селянина, але підкуркульника, сумує в багатій хаті чоловіка. Голова колгоспу Шульга Явтух пішов шукати, де пахне смаженим, а може й позалицятись до героїні, що сумує... У повісті все може статись, як і в житті. Наприклад, сам господар Мирон Нечай сьогодні з-поза ранку плів міцну віршовку, і Катеринина мати, яка мала час спостерігати його роботу, весь час турбувалась, що це кінчиться чимсь поганим.

Наприклад, голова колгоспу Явтух Шульга прихований підкуркульник, і коли б не секретар, комсомолец Михайло Сірош, він уже наробив би багато лиха. У Нечая Мирона контрахували свиню й коли Мирон побачився з Шульгою, у них тільки й розмови було, як про те, які добрі ковбаси можуть бути з цієї свинки, що сала в ній на цілу руку, а коли додати до цього добру квартиру горілки... Іноді й навколо свині бувають трагедії. У всякому разі треба щось зробити, щоб свиня не пропала дурно...

В Сільраді кінчається парада сільського парт-активу. Голова колгоспу Шульга Явтух звертає-

ться до голови Сільради з заявою, щоб у Нечая Мирона не брали свиню. Хай, мовляв, вона трохи підгодується й тоді колгосп її забере, бо нема для неї іншого місця, в цьому найкращому зі світів. Коли Шульга виходить, у Сільраді висловлюється недобрі думки про такого голову колгоспу, що підтримує куркуля і про Шульгу складається певна опінія.

Клюб. Комсомольці готуються до різдва. Готують антирелігійний карнавал. Аматори в оркестрі. Готують частушки, співи. Комсомолец Семен приводить Мар'яну і деякі комсомольці проти неї, але дівчата заступаються й заявляють, що вона наша, не зважаючи на те, що вона тепер Євгенова жінка.

Льох. Мирон Нечай теж готується до різдва. За допомогою одиодумців він ріже контрахтовану свиню. Тут же й голова колгоспу Шульга Явтух. Коли він виходить, куркулі змовляються зробити контркарнавал і коли всі будуть на карнавалі, вони підпалять колгоспні стайні, й, як встигнуть, переженуть худобу. Це — на їхню думку, мусить розвалити колгосп. Євген Нечай розважає

всіх своєю незмінною балабайкою і за добру гру прохає в батька підсмаженого хвостика від свині.

У секретаря колгоспу Михайла Сіроша багато приємних гостей. Точиться розмова колгоспників з Сірошем про майбутнє колгоспу. Мар'яна, що зайшла до дружини селянина, в якого живе Сірош, випадково бере участь у цій розмові, вона симпатизує Сірошеві. Це знову необґрунтований момент у повісті. Чого вона вологодиться з комсомольцями? Може вона виступає тут, як агент класового ворога? Обережніше, Михайло!

Різдво. Гуляння в хаті куркулі Нечая Мпро-на. Їдять контрактовану свиню. Важкі танки господарів під скрипку й барабан. П'яний голова Шульга залицяється до Мар'яни. Куркулі змовляються підпалити колгоспівські громадські клуні. Мар'яна знає про змову, їй брідко й тоскно. Гопак.

Вулиця. Комсомольський карнавал. Маски, співи, частушки, танки. Танок попа, танок паламаря, танок куркуля. Антирелігійний маскарад.

В хаті Нечая — гопак. Входить комсомолец Семен. Він заявляє, що ніхто не вміє танцювати. З нього сміються, але запрошують показати, як треба танцювати. Семен танцює й співає гостру частушку, скеровану проти куркулів, і його з обуренням виганяють з хати.

За деякий час з хати виходять і п'яні змовники на чолі з Євгеном Нечаєм. Оксана бореться сама з собою. Вона хоче попередити колгоспників і комсомольців, але знає, що її батько замішаний до цієї справи. Нарешті вона пермагає свої сумніви, відштовхує від себе п'яного вкрай Шульгу й вибігає на вулицю.

Антирелігійний карнавал. Маски, танки, частушки.

Мар'яна попереджає комсомольців і біжить до громадських стаєнь і за нею юрба колгоспників.

Михайло Сірош, знаючи, що на селі йде карнавал, вирішив пройтися й подивитись, чи все спокійно коло громадських клунь, стаєнь і скирт. Задумливий, він обходить усуснілений сектор і коло одної з клунь натикається на п'яного

Євгена Нечая. Нечай кидається на Сіроша з по-
жем. Зав'язується боротьба.

На цю боротьбу поспіває Мар'яна, і Євген, ба-
чучи, що за нею біжить юрба, кидається з по-
жем до Мар'яни й рачить її, як зрадинцю.

Колгоспники схоплюють Євгена і в'яжуть.

Поранену Мар'яну підтримує Сірош.

Після скрита, підпалена п'яною рукою.

Колгоспники виловлюють змовників і гасять
пожежу і сюди ж приводять п'яного голову кол-
госпу Шульгу. Він благає зглянутись п'яно й
комічно.

Колгоспники й комсомольці заявляють, що
такого голови їм не треба і що відтопер у них
буде за голову комсомолець Михайло Сірош.

Чому б не могла саме так розгорнутися ця
повідь?

Звичайно могла б і так...

З мільйону варіантів завжди можна вибрати
один і випадково найгірший.

УВАГА

Наша історія мчить, як тисяча кур'єрських
поїздів. Зима 1930 року тепер для нас уже ма-
ленький відрізок історії і малюнок з життя укра-

їнського села на кінці 30 року вже цікавлять нас,
як перейдений етап завзятої боротьби. Най-
кращі, світлі, активні сили країни в темному
оточенні старих традицій, некультурних забо-
бонів билися не на життя, а на смерть з во-
рогом — людом і хитрим.

Твір ми зробили крутим і повноцінним, — як
ляйце. Всі елементи архітектурної побудови ми
виділили окремо й вони, як шкаралупа ляйця, як
стілки й склепіння будови скріплюють твір зовні.
Всередині квінтесенція змісту. Як в ляйці біле
й жовте, тут червоне й чорне. Дві філософії,
два світи б'ються за перемогу, й нове перемагає.

СТЕЖКА НА СНІГУ

Вечір.

Вулицею вітер
сніжок мете.
Снігова мережка,—
протоптана стежка,
кожного з печі
до клюбу доведе.

В ділах лише
є перемога,
в борні досягнення мети.
Нас партія
веде в дорогу,—
дорога наша
— в колектив.

Наше зростання
не приставало,
щодня у лавах —
новий боць.

Вже успіхи є.
Та їх чимало!
І той,
хто не бачить,
— сліпець.

Од села до села
весело гуляє
парубок мороз...
Міцніє
розростається
дружній колгосп.

НЕ ХАТА, А ФОРТЕЦЯ. ЧИЯ?

Ось мрія
гордовитого невдахи,
Багатства шукачів
похмурий ранок.

Ось те,
що хазяям
ввижається
спросоння:
підпори дубові,
покрівля з бляхи,
грубезні крокви,
широкий ганок. —
Це дім —
щасливця
— Нечая Мирона.

З поміщиком,
шукаючи тотожності,

охороняє скарб,
повинність
покованих
залізом скринь,
нах можности
і скарства
тінь,
широких лав
під стінами
удавана гостинність.

В кутку —
богам вітгар,
що мерхнуть
ризами
під склою.
Містична урочистість
мар
у глиб
пригнічености
зводить вас.
Підносить
недокрівних
юродивих
совм,

ВІСТУН ВИЙШОВ НА ВУЛИЦЮ

Село вдяглося
в теплий смуток,—
у білих шапках
хати,

дим
синьою смужкою
над стріхами
звстиг.

Вулицею
вітер
сніжок мете,
в довгому кожусі
колгоспник іде.

Притоптує
чоботом сніг,
голосно гукає
до всіх:

— «На перші зорі
призначено в Сельбуді
збори!»

Стукає
в шибки вікон
ціпком,
вигукує
веселим баском:
— «Виходьте з хат,
дівчата,
баби,
колгоспники,
колгоспниці,
незаможники,
муркулі!..»

Вулицею
вітер
сніжок мете,
в довгому кожусі
колгоспник іде.

ГЕРОЇНЯ СУМУЄ. АВТОР НЕ КЛАСИК, А ТО-
МУ НЕ ЗНАЙШОВ ГЕРОЯ, ЯКИЙ
БИ ЇЇ РОЗВАЖИВ

Мар'яні зимно

в цій господі.

Не може затишок

знайти вона,—

скрізь

зустрічає непривітно,

безрадісна

чужа

стіна.

Придушує її,

звиса над нею

оселя ці

ікластим сном,

Мар'яна

згадує своє дівочтво,—

все чахне

бід вінцом.

Все загляда

в замерзлу шибку,

що хтось прийде

чекає все.

І скаже щось,

і зробить ласку,

і звідси,

звідси

понесе.

І буде так тоді,

як в пісні,

у казці,

як буває це:

там дівчина

сумує мила,

як пташка,

піймана в сітьце.

Та ба,

козак копя кульбачить,

до милої,

що духу мчить,

і так надходить

час розваги,—

в піснях
оспівана ця мить.

Пісень омана
не допоможе,—
згасить огнем огонь хіба?
Серед
байдужих стін оселі
сумує жінка
молода.

Була у батька
донька гарна,—
єдиний скарб
викохував бідняк,
радів
і квіткою пишався
та звабив
бідняка
багатства смак.

В господаря
заможного
у Нечая Мирона,
Мар'янин батько

працював колись.
Був стараний
і вірний наймит,—
ці почуття його
перевелись.

Сам збудував
своє
хазяйство.
І щоб здобуть
на можливість прав,
він сину Нечая
— Євгепові
дочку свою віддав.

Бажав Мар'яні батько
втіхи,
багатого
і безтурботного
життя.

І як Мар'яна
не пручалась
скорити довелось
пестерпні почуття.

Раніше хлопці
і дівчата,
і сирав
захоплення,
і плин
пісень,—
все те,
чим розважалась молодь
наповнювало
довгий день.

Тепер сама
в одній родині,
що всім ворожа,
всім чужа
і проти того,
що Мар'яні миле
під свиткою
хова ножа.

Тепер
з нелюбим чоловіком,
з зальотником
брутальним
і тупим

їй треба вік свій
поділити,
розвіять молодість,
як дим.

Та все ж Мар'яна
не покірна,
як глуд
колюча
та гнучка,
не хоче наймитське
схиляння
підтримувати
її рука.

Їй змивно
в цій чужій господі,
і почуттів
гіркий полин
затамувати
пісня хоче,—
наша пісня
це — волі тінь.

Тінь гуляє
тінь тріпоче,—
хоче

вгамувати біль,
голос рветься
все вище,
вище,

і враз
зривається на діл.

Пісні б'ється
крильми в стелю,
на вежах суму
б'є,
як дзвін,
ось
наче з хмар
виглядає сонце,
ач, раптом знов
набігла тінь.

Мар'яна загляда
в замерзлу шибку,—

не відходить
од вікна,
все злітають з вуст
зідхання
ляється пісенька сумна:

ПІСНЯ, ЯК ПІСНЯ, ПІЧОГО ОСОБЛИВОГО

«То не хвиля рине морем
і гойда хитким човном, —
дівчина, обнята горем,
кличе милого давно.

Геть розбіглися дороги,
вітер в полі заривав...
За нелюбого, чужого
батько злий віддав.

Милий мій готує зброю,
похилив смутне лице...
Все нудьгує, все сумує
пташка піймана в сільде.

Забери ж мене, мій милий,
ніч надходить, ніч іде...
Жити тут мені не сила,
сонечко моє.

Тупоту коня не чути, —
в полі не злітає пил...
Груди обгортає смуток
кликати немає сил...

В небі не ясніють зорі,
в серці захолола кров.
Сонечко зайшло за море,
милий не прийшов.

Впав туман на море сивий
хвиля в берег б'є...
Деж мій милий, чорнобривий,
сонечко моє?

Милий твій тебе не чує, —
рана запеклась рубцем...
Все нудьгує, все сумує
пташка піймана сільдем...

Пісня б'ється
крильми в стелю,
на вежах суму

б'є,
як дзвін,
ось
 виглидає з хмари сонце
та знову
 набігає тінь.

ВІСТУН ВИКОНАВ СВОЄ ДОРУЧЕННЯ. ВІН ТЕ-
ПЕР МОЖЕ ПІТИ Й ВІДПОЧИТИ

В хатах заворушилось.
Виходять на двір.
Під твердими кроками
 поскрипує сніг.

Під ноги зима вся!
Шапку до вух.
Погляд до зір.
Вітер зірвався.
Вшух.
Потім знов побіг.

Сміх та розмови
будять луну, —
з тину
 до тину
гука
кума
кumu:

— Ой, ви чули,
кумасю,
за мою
 пригоду?..
Які ж тепер
 чоловіки ласі, —
дівчатам
не дають
проходу!..

Вулиця загомоніла,
як крига
 на веспі..
До діла й не до діла
співа
кума
кумі..
— Мабуть писатимуть
до колективу.
У мене записали:
сіялку,
віялку,
бичка
і горох.

Так ви знаєте, кумасю!
Таке диво!
Бичок
з переляку здох...»

« — А може там гра йде?
Ходімо, кумасю, разом
 до Сельбуду!»
« — Почекайте!
« — О, я дуже боюсь
 чоловічого суду!»
« — Знаю, знаю я
вашу мету!..
— Почекайте,
лише стрічку
 до кіс вплету!..»

Вибігли хлоп'ята
у замет
 штовхнули
якогось пустуна.
У мороз
 їм свято.
Здалеку вже чути
 голос вістуна.

«Виходьте з хат
дівчата,
баби,
колгоспники,
колгоспниці,
незаможники, —
муркулі!..

ПОРТРЕТ РОМАНТИКА

Євген,
— замріяний романтик.
Таємні думи
ходять слідом,
і від пекучости
омає тих
він трохи кволий,
— як сновиди.
Бувають люті
мрії сонні, —
готують всім:
розправу,
січу;
беруть шаблі,
сідлають коні
і в ніч
Бартоломія
клічуть.

«Мур
золота прониже шпайка, —
такою думкою
сповитий —

в руках
весела балалайка,
за паском
ніж
і,
— шлях одкритий!»

авжди
бажанням
перепони
настирливо сміються
в вічі, —

ніхто
не змірить
мрій розгони,
і перешкод
ніхто
не злічить.

Зняв зі стіни,
вмостив під пахву, —

через плече
блакитну крайку, —
розважить
може бідолаху,
лише триструнна
балалайка...

Євген
у мрійному полоні
скликає співників
на віче,
а справді
всівся на ослоні
і тихо
щось
під піс кнгице.

Ми знаємо,
такий романтик
буває лагідний
і тихий з виду, —
не випікується
від ран тих,
що він накоїть їх
без стиду.

ПОРТРЕТ ЗІ СТАРОВИННОЇ ГРАВЮРИ

Що небезпечніш?

Що страшніше?

Прихована,
таємна

в серці лютъ,
що точить все,
як шашель,
в зашілі
діри прогриза,
як миша,
і тільки іноді
здіймає муть
як туберкульозний

кашель?

Чи всім настирлива

ворожість,
що має знак
розкритих

ножиць, —
з дідів

і прадідів
одвічна,

як жилавий,
брудний кулак,
одверта
й цинічна?

І перша,
й друга

ходять спільно,
як дружні в супризі
воли,
як з'єднані на вік
коханці,

від того,
що вперед пройшли,
що ми ступаєм
неухильно,
тремтять
у лютій лихоманці.
Старий Мирон, —
одвертіший за сина,
свою ворожість

і звичок
давній дух
мов дуб,
мов бук
підтримує
єством усім.

44

45

КОЛГОСПНИКИ Й НЕЗАМОЖНИКИ ЙДУТЬ
ДО КЛЮБУ

Калатає
бавкало
вулиці,
в морознім повітрі
розмови гудуть,
баби —
одна до одної
туляться, —
юрби барвистої
каламуть.

Хіба
це не наших земель
парость?

Нарід здоровий,
що не говори!
Міцна молодість,
міцна старість...

Вітер
посить нах
махри.

Віддати б
на скін,
на памі,
на згубу
збляклі портрети
і фарби мертві, —
ось обличчя мужні,
вирізьблені грубо
масивні плечі,
і крок упертий!

Селяни
підходять,
уважно слухають,
який розмови
струм у вуха.

« — Ненажера, —
глитай,
підкуркульник —
ложкомий

от хто,
пам'ятай
наш ворог,
навісний!»

« — Скривити довелося
куркулям
пики,
коли з піснями
— переможними
пішли
заорювати межі
колгоспників
з незаможниками.»

« — Працюємо всі
так
гуртом,
у стайні
громадській
наш кожен кінь,
старе розорюємо
трактором, —
ми колгоспники
незаможники!»

КУРКУЛЬ НЕ ТУДИ ПОТКНУВСЯ. АХ, ЯКА
НЕПРИЄМНА НЕСПОДІВАНКА

Як підплива
до берега
порог,
підходять
до гурту
Нечай МIRON.

« — Що?
Знову ви правите
свої молебни?
Знову наруга?
Слова ганебні?»

« — Живим потрапить
на небо,
в рай.
Церковний староста
куркуль
Нечай!..»

« — Це все —
неправда.

Один намул.
Дозвольте!

Наприклад,
який я куркуль?
Оцими руками,
одним горбом

я хліб здобував!
не чужим добром.
Тепер же

ви кажете,
що я глнтай.
Колі,
корови,
усе віддай!..
Не дам!
Я трудага,

а не куркуль!
Це все здирство.
Часів намул...»

— «Ну й бреше,
як цуцени
рябе!»

— «Так же не можна!»

— «Кинь!»

— «Добре
знають тебе
усі несаможники!»

— «Коли бабу
навік скривило,
не поможе
бабі
і паникадило!»

— «Од власности
не вільні ви.
У стайні

громадській
наш кожен кінь.
Життя
і працю

усуспільнили
ми колгоспники —
несаможники!»

ПІД ЧАС КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ВОРОГ ЧИНИВ
УПЕРТИЙ ОШІР. ВОРОГ ХОВАВСЯ, ПЕРЕ-
ОДЯГАВСЯ Й ПЕРЕФАРБОВУВАВСЯ.
ТУТ ВИ ПОБАЧИТЕ ЛИШЕ ЙОГО
ТІНЬ НА КУЧУГУРАХ СНІГУ

Тріпочуть тіні
плямні
та лякливі,
як тіні полум'я
од ватри,
і лижуть сніг
потворні звиви,
таємних постатів,
і рухів пострубятих.

То тіні —
чорні,
чорним люті,
на білому
тремтять
підніжжі,
як зненависть горить
в отруті, —

в підпаленому
збіжжі.

Слова сичать,
як на вогні
поліно,
протрухле
і підмокле.
То чавлять,
мов придушують
коліном,

то падають,
иов гадь
із крокви.

— «Різать,
різать!»
— «Не давать»
— «Нищить!»
— «І палить!»

— «Заховати
кожен шмат»,
— «Ф'ю!»
— «Цить!»

- «Кхуні.»
- «Стайні сплюндрувать!»
- «Збіжжя...»
- «У льохах зарить!»
- «Хай його катує кат?..»
- «Ф'ю!..»
- Цять!..»

Чого хитнулись
тіні в бік?..

Ба!
Сурми звук
і співу плин.
Раптовий він,
мов склип повік.

- «Хто йде там?»
- «Подивись!»
- «Юрунда!»
- «Тсссс!..»

- «Все, що є
спустити в дим!»
- «Їхні витівки...»

- «Нам заріз...»
- «Ходім!»
- «Тсссс!»

Все ближче
ближче,
сурми звук, —
він вже гарячий,
як поділ,

як гости
в двері
можний стук,
на нього
повертає ший.

Отхитуються
і зникають тіні,
й уривається
розмов струна, —
ще десь шуршить
як шумовиння,
глухе,
як кам'яна труна.

То лють бринить,
мов скло вона,

мов за померлим

жаль.

Так тліє лють,

за пазуху захована,

захована,

як самопал.

СУРМА, СТЯГ І ЛАВА

Все ближче,
ближче
сурми звук,
він розгортається,

як спомини,

пронизує,
як стріл із луку,
і тисе,
як ніж

запону...

Ось крок,
і спів летить селом,
ось ритм ходи

хитає лаву,

над головами
стяг крилом
простягся

величаво.

Згинається
вперед хорунжий, —
стяг несе,
Важкий він,
як мета,
як всі бої,
покладені на плечі,
важкий,
як класова боротьба.

ПІСНЯ КОЛГОСПНИКІВ

«Ми наймити були, — без права,
тепер конає вже глитаї, —
колгоспників рушає лава
вперед,
на бій
за урожай!

Ця боротьба, цей спів
розвіє морок
по глухих кутках.
Робітників
не подолає ворог.
Гей, комсомольці,
вище стяг!

Робітники боролися чимало,
гартуючи колгоспів міць.
Всі неможлики до рала.
І ви,
армійці,
до рушниць!

Ця боротьба, цей спів
розвіє морок
по глухих кутках.
Робітників
не подолає ворог.
Гей, комсомольці,
вище стяг!

Гуртом здобудем перемогу, —
дасть паростки рясні сівба...
Нас партія веде в дорогу,
дорога
наша —
боротьба...
Ця боротьба, цей спів...»

Все далі,
далі
сурми звук,
він десь рокоче
як далекий гнів,
як голос,
що поволі стух.

ТАКИЙ РОМАНТИК ДУЖЕ НЕБЕЗПЕЧНИЙ,
ХОЧА ВІН І ГРАЄ НА БАЛАЛАЙКУ, АЛЕ
БУДЬТЕ ПЕВНІ, КОЛГОСПНІ КЛУНІ
ВІН ПІДПАЛИТЬ ЩЕ УМІЛІШЕ

В хаті зникла
тінь остання,
сон зморив
двятичі зграйки...
Чути
пісню про кохання,
чути
бренькіт балалайки...

Балалайка
тенькає млосно,
— зальотників зброя
принадна, —
козячим голоском
тоскно
мекає
під вікном
серенада.

Пісень
 впвертає
дір'явий лантух,
на струни кладе
 недбалний дотик, ---
мрійливий
романтик,
вічний зальотник.

Ніяк не може
 без залидань тих
куркульський сипок,
бандитський сотник, ---
тепер романтик,
вічний зальотник.

Його пісень
 — брутальний джура —
знущання
і лайка.
Тенькає,
тринькає
 безжурно
нахабна балабейка.

« — Не муч мене,
одим чеканням.
О, вийди, панно,
тебе благаю!..
Серця бідного
відчуй бажання.
О!.. Я тебе кохаю!..»

Але це —
пуста омана, —
панна
 — дівка Катерина...

Пудить так
романтик зраня
булькає
 уяви слина.

« — Коханню ми усі
підвладні...
В моїх обіймах
ти пливла 6 дні.
Тобі, тобі
палкий привіт.
Тобі розмай
зелених віт...

Без тебе піду я
на згубу...
О, вийди,
панно,
виглянь,
люба!»

ШЕВЧЕНКО ТА ШЕКСПІР НЕ ЗАЗДРЯТЬ НА ЦЮ СЦЕНКУ

раптом
рипнули
двері з хати,
відскочила далі в сніг
тьма,
вийшла панна,
але горбата, —
років під сімдесят
відьма.

«— Цу-цу, дурний!
Ач, розспівався.
Старих людей,
дітей
морочив...
А щоб тобі
опухла
голова вся!»

«— Бабусю,
Та розкрийте очі!..»
«— А щоб тобі!..»

«— Це я, —
Нечай Євген!
(От стара відьма!).
Я до Катерини!»
«— Геть волоцюго!»
(— Вона розбуркає
всю тьму!..)

«— Геть!
Бо одчухраю рогачем!..
У тебе є своя
дружина!»
«— Та йду вже,
йду!..»

«— О, хто мою загойть
рану!..
Це ти, красуне,
люба панно!..
Тобі, тобі
палкий привіт!

Тобі розмай
зелених віт!..»

Нудить так
бандит останній,
розгубив
бандитські зграйки...
Спів складає
про кохання,
чути
бренькіт балалайки.

СОЦІАЛЬНЕ ОБҐРУНТОВАННЯ ПОМІЩИЦЬ-
КОЇ АРХІТЕКТУРИ, МАЛА БУТИ НАУ-
КОВА СТАТТЯ, А ВИЙШОВ ВІРШ

Розсівся важко
і дебело
поміщицький палац, —
будівля владна,
— гордовита,
пеначе нап
сів у фотелю
серед
голодних мас
гладкий
і ситий.

Палац цей
— білий.

Білий
холод.
Плекає можності
самотню віху,

колонами
у ґрунт
уперся,
нахмуривши
трикутний дах,
мов чоло,
що хмуриє нас
без серця.

Будівника
— замовник подолав.

Південна кров його
застигла,
свого надхнення
височінь

обскуб,
зробив будинок
владний вигляд,
щоб хлоп тремтів
і шанку м'яв,
щоб відчував
пошану рабську...

Ударив
бунт

і пан утік,
палац
мов лев,
у ґрунт
уперся.

О, жах який!..
О, кінець світу!..
Де суконь зліт
і вальс музик?
Що бачить зала
пишности
тепер ця?
Там владно носить переможець світу!

ЦІЛКОМ ЗРОЗУМІЛО, — З ПОМІЩИЦЬКОГО
ПАЛАЦУ ЗАВЖДИ ВИЙДЕ КЛЮВ
ДЛЯ ТРУДЯЩИХ

Суспільство,
що кружляло
в танцях,
гру
ніжками
провадило невтомну,
як тхір
курчат,
наш час пожер.

Де нудились
з неробства
безсоромно,
освітлений
напруженням електростанції —
сельбуд тепер.

На стінах,
до двіли
вельможних родичів
опеньки,
спід волохатих
брів
похмуро дивиться
Шевченко,
знайомлячись
з портретами вождів.

Трибуна —
стіл китайкою покритий,
і стяги
по кутках,
мов на сторожі,
мов сад,
кутки
і садівник там сиритний,
розкидав п'ятикутні
рожі.

Як водонад
вливається
до залі
натовп.

І гамір,
як вантаж несе,
ось ніби
погасає раптом,
ач, знову шум
веселкою встає.

І пах густий
по залі плине
од різнобарвних
плахт,
од постатів
кремезних,—
як пахне молоко,
як пахне свіже сіно,—
здоров'я пахне так
що хвилями пливе з них.

Ось молодість,
що п'яна без вина,
дівчат обличчя,
що мороз накрасив,
достигла мужність,
сивина,—
забарвлюють
колгоспну масу.

Вечір.
Вулицею вітер
сніжок мете.
Снігова мережка, —
протоптана стежка, —
кожного з печі
до клубу доведе.

ЗБОРИ В СЕЛЬБУДІ. ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА ГО-
ЛОВУ КОЛГОСПУ, ЦЕ ТИПОВИЙ ПІД-
КУРКУЛЬНИК, ЩО ПРОЛІЗ ДО КОЛ-
ГОСПУ. КІЛЬКА РИС ВИЯВЛЯЮТЬ
ЙОГО ЦІЛКОМ

До грані стін
стискаються
вечірні обрії,
проноситься
вихор
зім'ятих хвилин, —
за стіл сідають
обрані.

Як пробігає миша,
як рушницю
носять на чатах,
привіс потрібну
тишу —
початок.
Взявся гамір
у клямри

шарудить,
шушукає
 шамотіння,
пелестом листя
 шамрає
глухе
голосів
 шумовиння.

Стежать,
як носом
 в папері тиче,
як підпер
 рукою
голови млинець
голова.
Схиляється
 над столом
масне обличчя,
тулуб огрядний
 і вуса щура.

Оглядає голова
 замордованим поглядом
залю,

підводиться,
наче лізе
 під гору,
знесхотя,
наче йде
 на палю,
розпочинає збори.

«— Товариші!
Я!..
Вп...
Чули ми...
 Мої слова!..

Позаяк уже...
Не одно тягло збув!..
Я —
голова,
 голова,
кол-гос-пу...
Знаю я вас
 і мене знає село!
Про що ж балакати?..
Краще хай но —
 розкаже,
він же комсомол, —

мій секретар

— Михайло!..»

Сів голова.

Піт краплинами

по скронях тік.

Важко,

щоб вийшла з гречки

вовна,

легше ціпом

махати рік,

як видушить

з себе

промову.

Чути заглушений сміх

у кутку:

«— Щось,

ніби трохи опух,

наш голова

Шульга Явтух.»

КОМСОМОЛЕЦЬ БЕРЕ СЛОВО

Михайло Сірош
підвівся спокійно.

Часто

помічали це ви,—

промовцям

звична зборів стихія,

як широка вода

плавдеві.

Вір очам,

коли словам

не віриш,

коли переливається

сумнівів ринва,

слухай,

коли говорять

Михайли Сіроші

Їхні промови б'ють,
як пружини.

Плечі
не гнуться
під тягарем навантаження,
хоч тягар цей
буває
тягарем носія.

Скрізь упорається,
все зважить
комсомолець—
енгузіст.

Погляд світлий
і юна постать
глушливо
відсуває
тінь перепони,
переконання звучить,
як постріл,
робота
наливається
соковитими гропами.

«— Товариші!
Міцніють м'язи

нашого краю,
не іржавіє
запал,
не стигне
боротьба.
Товариші!
Як працею хліб,
соціалізм здобуваєм.
Товариші!
Насувається
grimucha доба.

Колись...
Наш вітер
у наймитах
був колись...
Вітер зашморг
гойдав
на шибениці похмурій,
роздмухував
шабель
і багнетів

блиск,
плакаючи помсту
на струнах бандури.

То мрійлива
помста
пісні про волю.
Спів
лише марно
відвагу муляв.
Скрізь
зустрічали
повстанську долю:
огонь,
сокира,
очкур
та кулі...

Праця, —
з сохою в поту
по землі лась.

Кістку життя
лише гризти псам:
шкапа,

як віхоть,
торкнув, —
похилилась.

Хата,
як гриб,
зігнись, —
не вмістишся...

В кашкеті урядника,
з сюрчком у зубах,
ходила по селах
тупа біда;
горло стискаючи
в пазурах,
розправи шукала
лібеда...

РЕПІЛКИ З МІСЦЬ

Захоплені хлопці

почали одностайно

«—Скажи про поміщика!»

«—Скажи про землю!».

«—Як межі колгосп

тепер зорав!..»

Промовець далі

провадить негайно:

«—Товариші!

Ви знаєте,

що й кремню

була б кресалом

ота пора!..

Кресали нас міцно,

що ж викресали?

Іскри...

Іскру

в порох

і вибух

гримить.

Багатьом тепер

прикро стало,

що боротьба

не триває

одну мить!

Наїжились куркулі.

Злітають слова ворожі:

«—Крешуть і тепер

не два

і не раз!»

Слово у Сіроша

завжди на сторожі:

«—Мова окрема

буде про вас!..

«—Не одну мить

точиться боротьба,—

одмахав ціпом,

одмолотив

і гора

з пліч,—

триватиме

наша молодьби
аж поки не переможе

колектив, —

не вищербиться
й меч!

РЕПЛИКА, ЩО ПОКРИВА ВСІ РЕПЛИКИ

Раптом підтримав
промови герць,
колишній повстанець
старий боєць:

«—Шляхи перейдені
не вкриє
забуття замет,
вони ще в серці
—тут.

В серці досі
захлинається
кулемет, —
полки червоної
ідуть!»

Сказав
і стримав вимах руки,
його підхопили

зворушені вигуки:

«—Ідуть
гречкосії,
забувши
про плуг,
з рушницями
в руках.»

Пішки
і верхи,
без кульбак
і попруг
відважні й люті
в боях.»

КОМСОМОЛЕЦЬ ПРОМОВЛЯЄ ДАЛІ

Товариші!
Нас схвилювала
істини мить.
В боротьбі —
це нагорода
і мета.
Її зусиллям
навмисними
ми перетворимо
в життя.

В ділах лише
є перемога,
в борні —
досягнення мети.
Нас партія
веде в дорогу, —
дорога паша
в колектив.

Односібне,
це рабство
та бруд,
злиднів
і забобонів мла,
коли працює,
як верблюд
незаможник
на куркуля.

Жадної зміни
в сувої віків
від прадідів
і до онука,
копирсання в землі
хробаків
життя
не життя,
— розлука.

Селянина відстає
від робітника,
село шкутильгає
за містом.
Що може зробити
сама рука,

коли треба машину
і машиніста?...
Односібне —
це кисіль,
що прохолоджує
добу залізу.
Колгосп — це рушій,
це сила зусиль,
що наближають,
до соціалізму!

Колектив — не халупа
— будинок,
старий мотлох
підє на зруб,
в полі:
тракторист
і машина,
на селі
не село, —
фабрика,
клюб.

Незаможнику,
гречкосіє,

злазь по з пічки!

Знову на фронт.

Війна старому.

Знову шлях

боротьбою увінчаний...

До кінця

ч'ятирічки

колективізація

в основному

мусить бути —

закінчена...»

ЩЕ КІЛЬКА РИС, ЩО ДОПОВНЮЮТЬ ПОРТРЕТ ПІДКУРКУЛЬНИКА

Хитнулася зала
на довгих лавах,
захоплення втілюючи мідь
в оплесків
плескіт
і ляскіт,
наче вітер
зірвався над ставом,
і сполохана
зграв пtiць
крильми
запурхала рясно.

Купив голова,
як живий мрець.
Одне прислів'я затамив
і знає.»

—Слово —
не горобець,

за слово
завжди виїймають.

Від серця слово
злетить, —
небезпечно,
скажеш гостро
— образиш друга.
Краще куняти
і мовчати гречно
поки розвіється
зборів смуга.

Виконуй обо'язок
голови
сумлінно: —
у дзвоник
дзвони,
до нього любов уся,
куний,
прокидайся раз на годину
і щиро
слово
даруй промовцям.

Шульгу збудив
несподіваний гамір,—

змовкла
мариння звучна скрипка,
прикро ламаючи
мовчання намір
промовив хрипко:

«—Товариші!
Хто бере слово?»
«— Можна мені?»
«І кілька хвилин!..»
«— Слово надається
Микиті
Підкові!..
Виходь на кіп!»

ДУЖЕ ЧАСТО БУВАЄ, ЩО ВОРОГ ПРОМОВЛЯЄ
ЧУЖИМИ ВУСТАМИ. ВІН СТОЇТЬ ЗА СПИ-
НОЮ Й ШАРПАЄ ЗА НИТОЧКУ, ЯК
РЕЖИСЕР ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ
АБО ВЕРТЕНУ

Знову гамір
пройшов по залі,
гамір незадоволення
і зловтіхи.

Кілька слів
одверто сказали,
потім зашепотіли
стиха:
«—Дурниці, меле завжди
Підкова».

«—З чужого плеча
пошита свита.
«—Знаєм такого!..»
«—І сюди Микита
і туди Микита!..»

З-поміж лав
вишлюталась постать,

повна обурення
і нестями.
Миршавий чоловічок
невеличкого зросту
старанно
замахав руками:

НУ И ПРОМОВА!

Щодня товчуть
нам
про колектив.
Житиметься
як у раю!

І театри,
і палати.
Машини,
будинки.
Безліч днів..
Добре стелять...

А погано спати.

Раніш
і машин не було,
а жили в достатках.
Мали собі
всього потроху.

А тепер —
на латці латка,
у злиднях
забрюхані!...

Контрактували
корову,
відібрали
коня!..»

«— Це в кого?»
«— Невже в Підкови?»
«— Ха-ха!»
«— Поганлий навмання!»

«— Чого смієтесь?
Не в мене.
Так що?
Працювали ж
своїми руками,
й горбом.
На кожного
знайдеться
один ледащо
поживитись чужим
добром...

Усе звели
і змішали докупи.
Зруйнували хазяйство,
усе занепало...

Хазяїн
було працює,
крихти в рот
не поцунить...
Тепер хазяїв багато
і толку мало».

«—Ач, який
знайшовся хазяїн!»
«—Спини на багатирів гнув
і гне!»
«—Та я ж не за себе!»
«—За народ, мовляв, дбаєм...»
«—Бачили багато
таких підбрех!»

«—Правдиво говорять!»
«—Валій далі!»
«—Де там!»
«—На обидві шкутильга!»
«—Тихше!

Ви слова не брали!»
Втрутився с дзвоником
Явтух Шульга.

«—Кажуть,
що в колективі їстимуть
усі
з одного казана.

Чому
про ці вісті тут
нічого не розповіли
нам?

Я ж і кажу,
що толку не буде,
коли справляти
з чужим добром баль.
Кожний діло таке
осудить,
коли хазяїв багато,
а роботи обмаль...

Через це
і не вийде колектив!..»

«—Годі тіпатись!»
«—Кінчай, Підково!»
«—Та я вже кінчив!»
«—Товариші,
хто бере слово?»

ДЗВОНИК

Скотився Підкова
з кону
як напханий,
позиченими речами,
клунок.
Настирливо
дзеленчав дзвоник,
виявляючи
міді кращий ґатунок.

Розворушена зала
гула,
як бортъ.
Шульга вигукував
і дзеленчав.
Як дивиться керманч
за борт

на хвилю
бурхливого моря,
дивився Сірош
і мовчав
звичайний
до несподіванок на зборах.

ТЕ, ЩО ІНОДІ БУВАЄ НА ЗБОРАХ

Голова
розпалив своїх закликів
ліхтар,
шукав чергового промовця,
звичайно.
Дерев багато,
а під яким скарб,
вгадай но...

Сірош бажав,
щоб виговорилися з місць,
а потім

колгоспники
почнуть згорн
виявляти
класовий зміст
тих,
хто вичитував
чужі псалтирі.

Але й куркулі
не виявляють сприті
і не криють
втіхи ворожої
зір вони.
Мовляв,
нема вже про що
говорити,
завчасно радіють,
що збори зірвані.

Тиша,
аж моторошно,
аж чути,
як пада
за вікнами сніг.
Тиша —
сірим борошном
вкриває
хвилини біг.

Раптом
жіночий голос
натяг струну,
мелодія молодости

росла бентежно;
збори
стрепенулися,
як од сну,
здивувались безмежно...
— «Я прошу слова,
громадяни!

Дозвольте й мені
кілька хвилин!»
— «Слово надається
Нечаєвій Мар'яні!
Виходь на кім!»

Випик у Сіроша
цікавості вогник навіть,
та далі думки мчать:
«Тепер розпочне
своє править
це капосне дівча.

Серед дівчат
вродлива цятка,
куркулева жінка
бідникова дочка,
видана заміж

з примхи батька,
нічого цікавого
не скаже така.»

Мар'яна вийшла
під стрілами,
здивованих
і напружених очей.
Щоб зібратись
з силами
повела плечем.

ГЕРОЇНЯ, ЩО СУМУВАЛА, САМА СОБІ ДАЛА
РАДУ, А ТОМУ ПОСЛУХАЄМО, ЩО
ВОНА ГОВОРИТЬ

Слово жіноче
мине без уваги,
скажуть, не думка, —
язик лише.

Треба мені
багато відваги,
до наших промов
не звикли ще.

Колиска,
пічка,
курка,
корова,
мазати, прати,
варити, сапати...
Жінок не слухають,
язик — не мова,
а я не стану
глуху боягись.»

Кинув здивованай погляд
Сірош

і слухав уважно,
як голос ллється.
Хіба одразу
сумнів помиривш
зі щирістю,
що йде від серця.

« — Цього замало,
що свитка в дірах
і на обличчі
бідности синява,
а ще багато таких,
що вірять
тим,
хто ховається
за їхніми спинами.

Краще вчасно
зробити зупинку
і не бути рибою
чужого влову.
Чия рука
крутила допіру катеринку?

Чиї слова
повторював Підкова?

Хай не той,
як у поміщика крок
і одіж
хай не та. —
Мріють ще люди
про ставок
і млинок
і про покору
наймита!»

— «Язык прив'яжи!»
— «От, ще плетуха!»
Вкрили промову
роздратовані крики.
— «Буде вдома
добра тобі завірюха!»
Од люті
і здивовання
скривило пики.

— «Батько мій —
теж бідняк,

а видав мене
 за куркули.
Розкоші привид,
багатства смак,
зваблює совість
 і честь затуля!»

— «Заткнись, Мар'яно,
бо буде лихо!»
— «Покаже тобі чоловік
честь!»
— «Матимеш дома
добру втіху!
Ото побачиш,
 бий мене хрест!»

Виступ Мар'яни,
як бомби вибух,
все переплутав
 і опір зім'яв,
завалив здоровенну
скибу,
що з неї злетіла
 згряя г'ав,

Шульга захопився
і руки тер,
зловтішно радіючи,
 що знявся галас.
Сірош терпів це,
наче завмер,
а потім встромився,
 як в око палець.

— «Хто це
промовця збиває?
Сором!
Хіба на зборах
виступають хором?»
Одразу стихла

 ляклива згряя,
звична ховатись
між спин,
 як у шанець.

Мар'яна збентежено
слово ламає,
їй щоким залляв
 хвилювання рум'янець.

— «Одна маленька зморшка
не зіпсує лиця,
як добру отару
погана віщя.

Це була
казка
про сир
і ворону...
Підкову
не слухайте,
він,
як і батько,
став в оборону
чужого достатку.

Лиса підлащиться
ворона закаркає;
бідняк загубить,
куркуль загарбає!

Нам покору
хіба до віку
жіноча доля
наврочила?..

Бути бранкою
свого чоловіка,
не хочу,
не хочу я!..

Ваші загрози,
я кидаю геть.
Не хочу покори.
Не хочу тенет!

Ваша загроза,
як булька мильна,
ваша підлесливість, —
брехлива припада!

Бути бажаю,
як птиця вільна,
бажаю бути
членом громади!..»

ХТО ЩИРО Й ОДВЕРТО ВИСТУПАЄ ЗА НАС,
ЗАВЖДИ ЗНАЙДЕ ПІДТРИМКУ

Промова Мар'яни
не хитре доручення

й не петля
таємних мережив.
Схвилювана криками
і власним зворушенням
сама розкрасила щоким
в пожежу.

П'яна завзяттями
зійшла із кону,
ховаючи розпач
у волі панцер.
Дівчата,
комсомольці,
взяли в охорону
од люті,
та глуму
ворожих шандів.

— «От, так, Мар'яна!»
— «Ну й молодець!»
— «Мчала, як вершник

провалистим
полем!»

— «Вийде з тебе
добрий боєць!»

— «Не бійся вагроз!»
— «Ми не дозволим!»

Так боротьби
розгортається повість,
як радісні дні
та напружені ночі.
Ось на трибуні
вже інший промовець,
інша думка
блищить
і рокоше.

ВІДПОВІДЬ УСІМ СЛІНЦЯМ І НЕВІРАМ

Нам важко,
товариші, —
це вірно.
До нового звикати

нудно ще,
бо наша мета
незмірна,
і багато до неї
труднощів.

Хай ще достатків
не дає колектив.
Не живеться,
як у раю
і не збудовані палати.
Нема будиноків
І безлічі днів,
хай і погано спати,

і їжа,
і одіж хай не та.
Та рано сміятись
з цього на кутні.
Не промінем
на долю наймита,
наше сучасне
і наше майбутнє!

Хто це кричить?
Вибухає, як порох?
І нишком шепоче
як шумовиння?..
То ворог сміється. —
Плаче ворог,
за сміхом ховаючи
своє тремтіння.

Що ж,
боротьба вимагає
жертви,
тому в колективі
не людно ще,
та наше гасло: —

121

суволям звисли
з високої стелі.

Тісно було
на засиджених лавах,
зате в голові
і в серці
світліше.
Далі промовці
приносили жваво
промов ліхтарі
в закурену тишу.

УВАГА

Те, що говорив промовець вже великою мірою відійшло в історію. Він, наприклад, казав, що в «колективі не людино ще» й т. ін. Тепер у нас в колективах 62%₁₀. До кінця п'ятилітки колективізацію в основному закінчено, а на кінець другої п'ятилітки у нас буде безкласове суспільство. Писати й говорити про це навіть прозою у віршах не вадить.

ПОЛОЗ

Рипить
під важкою ходою
ґанок,
прочиняються двері,
з теплотою змагається
холодний протяг,
поволі тане,
як жадібний потяг
безсилога ненажерн.

Пісня злякано
ховає голову
під крило.

Так джерел
плни
зникає під ґрунтом
зненацька.
Вбираючи

в засніжений одяг
тепло,
входить син,
за ним батько.

Нечай Мирон
широким змахом
руки

скидає шапку,
кожух.
Хвили павуки,
поринаючи
в мовчазний рух,
поспішають
під цифрою
поставити крапку.

З кожуха виліз,
мов зі шкіри
полоз
пройшовся
по стінах
до пічки
хазяйський
олив'яний зір,

зірвався голос
із горла гирля,
як напор
скелястої річки:
— «Співаєш, пташко?
Співай!
Співай!
Робота ж стоїть...
Непочатий край!»

ЗБОРИ ТЕЖ, ТІЛЬКИ НЕ В СЕЛЬБУДИ
І НЕ ПРИЛЮДНІ

У хаті,
де нема
чужого вуха,
де підслухає
лише іконостас, —
одверті теревені
клекоче
щирости задуха
розмови бас
і спів Євгенів:

— «Дівчата ніжні, дівчата білі,
прихливі, добрі, одчайдушні,
приносять нам плоди дозрілі,
і зашморги для ший, задушливі.

Ловіть момент розваги, —
сум — необачних путь.

Гроші, тільки гроші
втіху нам дають.

Тримайте щастя, якнайдужче,
розлука буде незабаром,
ії коханням надолужте, —
життя не промайне задаром.

Ловіть моменти розваги, —
сум необачних путь.
Гроші, тільки гроші
втіху нам дають».

Балалайка
схлипує
тоскно.
Утворює
з піснюю
завороть...
Стоять,
похитуються
крісна
слів,
пошерхлих
як папороць.

Залузаних
і пошерхлих,
як витвір
міщанського хисту, —
крамарський
і злотоверхий
відгомін
міста.

Та батьків
бас
із гирл,
пропеченого
самогоном горла
скочує,
неначе з гір
слова важкі,
як жорна.

Слова тупі
та чорні
закам'янілих
діб,
зненавистю
потворні,

приземкуваті,
як гриб.

Тоскно
схлипує
балалайка
і пісня,
як пес,
підібгала хвіст.
Обухом,
б'є,
коле,
як швайка,
Миронів
промовицький хист.

КУРКУЛЬ РОЗПЕРЕЗАВСЯ

Співаєте все,
а діла нема.
І вас заморозила
доля німа.
Доля німа
мовчазна,
як пень,
як сніг,
що в нього занурився день.
Сумуєте, дітки.
а я шалію.
Щастя б набрати,
як тої шавлії,
що в полі росте,
як трава,
як бур'ян...
Та ні!
Я плазую,

мов чорний тарган.
Не можу
світ за очі
кинутись в путь, —
придбаєш,
заробиш,
знов одберуть...

Проклятий час
і проклята ніч,
коли я побачив
безліч облич!
І вперше відчув,
уперше вгадав
життя,
що мені

всемогутній дав!

З ясел моїх
не крапле
овес, —
зрадила нас
цариця небес.

Навіщо людині
смілива вдача,

коли їй
ніхто
нічим

не віддячить?

Коли хист
на здобич

не зсох

людину ж
зачинено

в темний льох?

Та ні!

Не проглине

й пекло!

Брехня!

Не проб'юсь навмання,

пройду манівцем

з удаванням,

тихим,

покірним

лицем.

Чи ж винна

незаймана

діва небес,

що з ясел

покрали

в мене овес?

На помсту не вистачить
тисячі куль
за здирство,
паругу,
часів пам'яті.

Кожному доля

дала талант:

літає шуліка,

повзе тарган,

в розумного

й дурня

інший смак.

Чому ж

мушу жити,

як хлоп,

як жебрак?

Уміни дідів

просякало в кров

і дух здобутти

в закамарки пройшов.

Уміння,
старання,
розум,
і піт

загарбають в жменю
бажаний світ.

Сину, учись.
Лише ледащо,
вважає життя своє
за пропаще.

Дивись.
Як, міццю
напруживши плечі,

із небуття,
із порожнечі,
із падр,
із лісів,
із дрягівин
виросла клуня
і виріс млин!..»

А син-
у мрійному

полоні

здіймає в серді

каламуть:
« — Гроші, тільки гроші,
втіху нам дають».

« — Кигичеш, сопливий!
Та я не сплю.
Гадаєш, відберуть?
Не відберуть.
Спалю!

Спалю
доценту,
до пня,
до огризка!
З соломки жовтої, —
чорна риска!

Чорна риска,
чорний слід
лишаться від хати,
од клунь,
од бід!..
Сплюндрую все —
од пічки

до рам,
живитись з добра
нікому не дам!

Землю вкриває
кожухом сніг,
та під снігом
вчувається
життя біг.

Розтане сніг
і проб'ються рослини,
зашумує ланами
зелені піна.
Медом пахтіниме
гречка
та липа
і сумнів мій,
як ліра,
захлипа.

Землю!
Чуєш,
землю
не можу здолати!
Ні в кишеню

покласти!
Ні сплюндрувати!

Вродить без мене
гречку
й овес,
будь вона
проклята,
цариде небес!

Помру,
а родитиме
як льоха,
як сука..
Моє горе.
Мій сумнів.
Моя мука.
І навіть
з труни,
із гнилизни,
із мого тіла
зросте соковите

зелене бадилля.

Та нам воювати
з землею

не треба,
як і з блакиттю
далекого неба.

Сумнів
родився
і сумнів
зник,
як у полі погонича
журний крик.

Чуєш.
хлопче!
Пора до праці.
Поки блукають
наймити в мряді,

та істина
їм не світить
чужа,
треба їм у руки
дати
ножа.
Битися будемо,
не на життя,
на смерть,
з тими,

хто ясла спорожниє
повні вщерть,

хто брутально
ламає
старий закон,
не поважає
чужого добра,
і чужих ікон.
Хай ріжуть
і нищать

звички оті,
натикаючись
один на одного
в темноті.

Хо-хо!
І нам, ненароком,
чужу гречку

можна пожати
і скінчить суперечку.
Незаймана діва,
цариця небес,
тоді нам поверне
до ясел овес.

УВАГА

Те, що говорив тут куркуль Мирон Нечай, не проста балаканина. Ворог нищив хліб, худобу й реманент, щоб позбавити країну соціалізму добробуту. Палив клуні, хати і оббивав активістів.

Тепер його приборкали.

Під батьків .

голос

Євген талалайкав.

Як той,

захлипаючись

кінчив,

дужче притискаючи

балалайку,

йому відповів:

ПРО ЩО Ж ІНШЕ МОЖУТЬ РОЗМОВЛЯТИ КУРКУЛІ, КОЛИ ВОНИ НА САМОТІ?

Тату,

шалієте ви,

а я мовчу!

Хіба шал

на слово гостриться?

Я теж шукаю

собі по плечу

помсту,

що в скриню

не вміститься.

Я бачу,

я чую,

я бажаю її такою,

щоб кожний

від неї

наклав головою. —

Стайня колгоспна,

фольварок,

млин
заграву
кидають

на безліч гін,
вершників сотня
із жита,
із лісу
зілля рубає
всім ненависне,
шаблями віщуючи
кару,
смерть.

А там,
розібрати
шматок залізниці
і поїзд летить
шкереберть,
скрутивши голову,
ламаючи крицю.
Це — дія,
це — помста,
— не мрії скуті,
що лише марно
кров баламутять!

— «Сину,—
нащадку мій
кволий і купий,
навіщо вигадуєш
в розпачі,
в муді,
те,
що ніколи не зробиш
сам
і не довіриш
своїм рукам.

«— Що ж краще,
тату,
спалити власну
клуню
та хату,
і за плечима
з бідую,
з одним цінком
у широкий світ
піти жебраком?
Краще вмерти
самому,
б'ючись до останку,

спіткати смерть,
як зрадливу коханку,
іншим накоїти
лиха
та бід
і лишить по собі

глибокий слід!

«—А я кажу,—
не треба, сину,
свою під меч
підставляти спини!»

«—Краще,
тату,
кинути клич:
у села,
в жита,
в ліси,
в ніч.
На клич той
стане
добра варта;
в ярах,
у балках

запалають ватри,
іскри заграють
на лезах мечів
і нетри розбуркають
гуки сичів.
За шаблі блиск,
за постріл обріза
можна віддати
куцу хмизу,
що тільки згорить,
спаливши хату,
і помсту не вивершить,
не здіє
відплату!

— «А я кажу,—
не треба,
сину,
свою під меч
підставляти спини.
Слід доручити —
чужим рукам
зробити те,
що не зробиш сам.
Помститись хитро,

а не в постелях.
Як змії,
що звабив
самого Адама.
Є ще прихильників досить
у нас,
що литимуть
у хмиз
горючий гас.
Нам лише треба
розумом діять.
Та зовсім безгрішно
мружить вії.
Щоб не потрапить
в лихий час,
туди,
де Макар
телята не пас!

— «Щож то за помста така,
тату.

чужим рукам,
доручати відплату?

«—То помста—
розумна,

помста—
вдала.
Не скажеш тоді,
життя пропало,
як лють безпиритульного
собаки,
пропало
ні за нюх
табаки.
Є ще прихильників
досить у нас,
що хтять
повернути назад
час,
повернуть,
як греблю річку,
сіючи скрізь
отруйну мжичку.

Та ще більш у нас
перепон.
Може продати
власна дружина.
Навіть думку
підслухають,

підслухають сон,
нацьковують брата
і батька
на сина.

От і жінка твоя,
Мар'яна,
з комсою злигалась,
на зборах колгоспників
тепіпалась,
на тебе й на мене
робила донос...
Щоб вона луснула,
Ісусе Христос!..

А ти б
не ловив
своїх мрійливих гав
і краще б
жінку свою
одчухрав!

ОСТАННІЙ МАЛЮНОК

Мар'яна ловила
з розмови уривки,
вештаючись до пічки
і до комори,
відаючи,
як дапину,
готівку
нудної
жіночої покорн.

Вкривала розмову
іржава суга
настрій застиглий,
настрій кислий.

Остання ж порада,
як удар батога
різонула в повітрі,
загрозово звисла.

І наче в Мар'яни
послизнулась нога,
і наче сережка,
серце впало,
покотившись долі,
спинилась обурена,
відпору жага
похитнула її,
як вітер тополю.

— «Ваші загрози—
це шумовиння,
що накипіло
на споді днів.
Жінка людина,
а не рабиня,
сховайте свій кулак,
брудний!..

Минулись розправи,
маємо волю,
безславно зникли
ярмо
та нашпийник.
Може образити

жівку кволу
лише нахаба,
лише розбійник!»

Її чоловік
схопився з ослону,—
блідий,
розлютований,
як фурій сто.
Зникла мрійливість,
невадна
сонна,
виявляючи
своє єство!

— «Замовч, плетухо!
Давдо писана.
Стає на світі
тісно нам.
Навіщо шал
дратуєш мій
і кров мою?
Ти бунтувати проти нас
не смій!
Уб'ю!

— «Мене удариш,—
л
помщуся.
Твоїм злочинствам
буде край.
Зухвало
можеш
крутити вуса,
а рук на мене
не здійсмай!..»

— «О, лайдо, писана,
мій перший гріх!
Така дружина
всім на сміх!

Я бачу,
ти знайти
волієш
з ганьби моєї
смерть свою!
Мені загрожувати
смієш!

Уб'ю!»

Прочистивши горло
нестримною лайкою,

палаючи гнівом,
хвилюючись спільно,
Євген
замахнувся люто
балалайкою,
ставши до дружини
щільно.

Але застигла рука
в повітрі
і впала долі,
зробивши півколо.
Рипнули двері.
Вітанням хитрим
гості настрій бучний
прокололи.

СТЕЖКА НА СНІГУ

Вечір.
Вулицею вітер
сніжок мете.
Снігова мережка,—
протоштана стежка,
кожного з печі
до клубу доведе.

В ділах лише
є перемога,
в борні досягнення мети.
Нас партія
веде в дорогу, —
дорога наша
в колектив.

Наше зростання
не приставало,
щодня у лавах
новий борець.

Вже успіхи є.
Та їх чимало!
І той,
хто не бачить,—
сліпець.

Од села до села
весело гуляє
парубок мороз...
Мідиця
розростається
дружній колгосп.

УВАГА

Не зв'язуючи на обіцянки в перших рядках цієї книги, кінець її зовсім інший, а тому далі можна довідатись, що сталося з героями, як це завжди буває в кінці.

Кожний читач знає, що сталося з куркулями в нашої країні, що буде соціалізм. Отже кінець їхній тривіальний і нікого з читачів хвилювати не мусить.

Треба ж парешті, щоб українці навчилися подорожувати й полювати на тигрів.

Микита Підкова, якого задурили були куркулі, тепер свідомий член колгоспу і ліквідує свою агротехнічну неписьменність, щоб збільшувати врожаї найбільшого в світі сільського господарства нашої країни.

Мар'яна — героїня трагічна, але в нашому варіанті, вона здобула свої жіночі права і працює тепер, як жінорг.

Михайло Сірош — став головою колгоспу, його дальший шлях — це шлях комуніста-ентузіаста, що їх знає вся країна.

Колгосп зміцнів, зріс й організовано готується до більшовицької весни.

Що ж сталося з зимою 1930 року?

Вона минула.

ЗМІСТ

Пролог	9
Стежка на свігу	16
Не хата, а фортеця. Чия?	18
Вістун вийшов на вулицю	22
Героїня сумує, автор не клясик, а тому не знайшов героя, який-би її розважив	24
Пісня, як пісня, нічого особливого	32
Вістун виконав своє доручення. Він тепер може піти й відпочити	35
Портрет романтика	39
Портрет зі старовинної гравюри	42
Колгоспники й неможливі йдуть до клюбу	46
Куркуль не туди поткнувся. Ах, яка неприємна несподіванка	49
Під час колективізації ворог чинив упорний опір. Во- рог ховався, переодягався й перефарбовувався. Тут ви побачите лише його тінь на кучугурах снігу	52
Сурма, стяг і лава	57
Пісня колгоспників	59

	Стор.
Такій романтик дуже небезпечний, хоча він і грає на базалайку, але будьте певні, колгоспні клуні він підпалить ще змініше	61
Шевченко та Шекспір не заздрять на цю сценку	65
Соціальне обґрунтування поміщицької архітектури, мала бути наукова стаття, а вийшов вірш	68
Цілком зрозуміло, — з поміщицького палацу завжди вийде клоб для трудящих	71
Збори в селябуді. Зверніть увагу на голову колгоспу, це типовий підкуркульник, що проліз до колгоспу. Кілька рис виявляють його цілком	75
Комсомолец бере слово	79
Репліки з мідь	84
Репліка, що покрива всі репліки	87
Комсомолец промовляє далі	89
Ще кілька рис, що доповнюють портрет підкуркульника	93
Дуже часто буває, що ворог промовляє чужими вустами. Він стоїть за спиною й шарпає за ниточку, як режисер лялькового театру або вертену . .	96
Ну й промова!	98
Дзвоник	103
Те, що іноді буває на зборах	105
Героїна, що сумувала, сама собі дала раду, а тому послухаємо, що вона говорить	109
Хто щиро й одверто виступає за нас, завжди знайде підтримку	116
Відповідь усім сліпцям і невірам	118
Полоз	123

	Стор.
Збори теж, тільки не в селябуді і не приподні	126
Куркуль розперезався	130
Про що ж інше можуть розмовляти куркулі, коли вони на самоті?	141
Останній малюнок	149
Стежка на снігу	154
Епілог	156

Ціна 4 крб 50 коп.
Палятурка 35 коп.
Перкаль, опрэзда 75 коп.

V. N. Karazin Kharkiv National University

00288876

3